

2019.

Plan djelovanja za mlade Grada Sarajeva

Sadržaj

UVODNA RIJEČ GRADONAČELNIKA	2
UVOD	3
Mladi u Sarajevu	3
Izrada plana djelovanja	4
1. OBRAZOVANJE I NAUKA MLADIH	6
2. RAD, ZAPOŠLJAVANJE I PREDUZETNIŠTVO MLADIH	11
3. SOCIJALNA BRIGA MLADIH	15
4. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA MLADIH	18
5. KULTURA I SPORT	20
6. AKTIVIZAM (UČEŠĆE, VOLONTIRANJE I MOBILNOST) MLADIH	24
7. SIGURNOST MLADIH	27
8. PREGLED PRIJEDLOGA BUDŽETA PO GODINAMA	28
9. ZAKLJUČAK	28
Ključni indikatori na nivou oblasti	29
Evaluacija i monitoring	30
Preporuke	31

UVODNA RIJEČ GRADONAČELNIKA

Sarajevo je od svog osnivanja po značaju, poziciji, vrijednostima i karakteru bilo i danas jeste važan evropski grad sa jedinstvenim duhom multikulturalnosti.

Grad Sarajevo radi na razvoju svojih kapaciteta, uz sistemsko korištenje praksi i standarda razvijenih u okviru jedinica lokalne samouprave, sa intencijom unapređenja života, rada i standarda svih svojih građana i države.

Mi ovaj grad, koji je zadržao visoku kulturu ljudskosti i tolerantnosti, treba da razvijamo, obogaćujemo i unapređujemo uz pomoć obrazovanih mladih ljudi, stručnjaka i poduzetnika, jer ta kategorija ljudi, po prirodi stvari, neposredno korespondira sa budućnošću.

Koordinacija sa svim nivoima vlasti i institucijama, nevladinim udruženjima, je neophodna ukoliko želimo ostvariti jači i intenzivniji pristup prema mladima.

Iako je uloga Grada kao jedinice lokalne samouprave ograničena po ovom pitanju, Grad Sarajevo je iskazao svoje veliko interesovanje za provođenje omladinskih politika jer mladi trebaju biti ključni prioritet svakog društva, uzimajući u obzir kontinuirani odlazak iz zemlje, kao i analize nevladinih organizacija po pitanju problema kojim se ova populacija susreće.

Grad Sarajevo i svi koji su bili uključeni u izradu ovog dokumenta, u budućnosti će učiniti da mladi, koji su aktivni građani našeg društva, pokrenu svoju mladalačku energiju i kreativne inicijative i usmjere ih ka sticanju znanja, jer obrazovanjem možemo graditi bolju i perspektivniju budućnost, kako svoju, tako i grada Sarajeva i države Bosne i Hercegovine.

Abdulah Skaka

UVOD

Danas su mladi veoma heterogena društvena skupina s različitim interesima i potrebama koja itekako sudjeluje i kreira društvo u kojem živimo. Iako imaju različite potrebe i probleme ovo se posebno osjeti i vidi u zajednicama koje su administrativno određene, poput Grada Sarajeva koji čine četiri različite općine, a čiji mladi imaju neke potpuno jednake a neke potpuno različite potrebe i probleme.

Plan djelovanja za mlade Grada Sarajeva je prvi strateški dokument koji objedinjuje i razrađuje ciljeve i mjere kojima Grad Sarajevo želi odgovoriti na razne potrebe i probleme mladih i općenito poboljšati kvalitetu života mladih, te strateški podržati Gradsku upravu u radu s mladima.

Mladi u Sarajevu

Zakon o mladima FBiH jasno kaže da je kategorija mladih od 15 do 30 godina. Veoma je značajno istaći da su mladi, iako zasebna društvena kategorija koja ima svoje potrebe i probleme, integralni dio društva koji može i jeste podrška razvoju svih zajednica pa tako i Grada Sarajeva.

Prema popisu iz 1991. godine u na današnjem području Kantona Sarajevo je živjelo 527.049 stanovnika, a prema popisu iz 2013. ukupan broj stanovnika je 413.593 što je smanjenje za oko 27%, odnosno preko 100.000 osoba manje. U Gradu Sarajevo živi oko 67% stanovništva cijelog Kantona Sarajevo. Kako se radi o uskoj gradskoj sredini, većina stanovnika spada u stanovništvo koje živi u urbanim područjima.

Od ukupnog broja mladih u dobi od 15 do 29 godina starosti koji žive na području Kantona Sarajevo oko 64% ih živi na teritoriji Grada Sarajeva. Iskazano realnim brojkama to znači da od ukupno 83.805 mladih koliko ih ima na području Kantona Sarajevo, 53.398 mladih živi na teritoriji Grada Sarajeva.

Posmatrano u širem kontekstu, može se reći da oko 11% mladih cijele Federacije BiH živi u četiri općine Grada Sarajeva. Inače, Kanton Sarajevo drugi je po brojnosti stanovništva pa tako i mladih u Federaciji BiH.

Unutar petogodišnjih dobnih kategorija evidentiranih kroz Popis 2013., kod populacije mladih najviše je onih u dobi od 25 do 29 godina starosti, potom u dobi od 15 do 19 godina te u dobi od 20 do 24 godine, no razlike u broju mladih po petogodištima nisu značajne, a podaci su relativno zastarjeli jer je od popisa stanovništva prošlo pet godina.

Prema procjenama Agencije za statistiku BiH za juni 2018. godine, u Gradu Sarajevo živi 46.842 mladih. Prema Popisu 2013 mladih je bilo 53.398. Dakle, uočava se pad od oko 12% u broju mladih od 2013. do 2018. godine.

Mladi i u Gradu Sarajevo, kao i u drugim velikim sredinama u regiji, se susreću sa istim problemima i izazovima kao i njihovi vršnjaci u ostatku zemlje. Istovremeno život mladih ljudi u glavnom gradu je nešto drugačiji od manjih sredina te nosi posebnosti ali i posebne izazove i probleme za mlade.

U vrlo izazovnom vremenu i svijetu u kojem danas žive i mladi u Sarajevu suočeni su sa izazovima globalizacije, konkurentnosti na tržištu rada koji nosi nove zahtjeve za mlade, multikulturalnošću društva, opterećeni su procesima tranzicije u kojoj se naša zemlja nalazi, te suočeni sa procesima EU integracija ali i nedostatkom vlastitih i društvenih mehanizama za suočavanje sa problemima i izazovima.

Izrada plana djelovanja

Grad Sarajevo u svom djelovanju prepoznaje neprocjenjivu važnost mladih kao integralne skupine društva koja svakodnevno doprinosi procesima razvoja grada, ali jasno prepoznaje i potrebe koje mladi imaju kako bi adekvatno doprinosili zajednici u kojoj žive i odrastaju.

Zakon o mladima Federacije Bosne i Hercegovine u općim odredbama utvrđuje da se institucionalno organizirana briga o mladima, omladinsko udruživanje i učešće mladih na svim nivoima odlučivanja treba zasnivati na načelima poštivanja ljudskih prava i temeljnih sloboda, na poštivanju ustavnog poretka, zakona i međunarodnog prava te izgradnji demokratskih institucija zasnovanih na političkom pluralizmu i uspostavi vladavine prava, kao i uvažavanju međunarodnopravnih standarda i najbolje međunarodne prakse u pogledu mladih i rada s mladima.

Zakon o mladima Federacije BiH također na svoj način uređuje i definira pojmove politike prema mladima i strategije prema mladima i obavezuju svaku općinu u Federaciji BiH da pristupi izradi strategije prema mladima u svojoj općini. Prema navedenom Zakonu i članu 4 „strategija prema mladima jeste dokument institucija vlasti s programskim pristupom djelovanjima prema mladima što uključuje definirane potrebe mladih, strateške pravce djelovanja te ciljeve strategije.“ Član 7. definira pravo mladih na pravovremenu informaciju o svim pitanjima koja su od interesa za njih pa tako svi nivoi vlasti u Federaciji imaju obavezu održati javne rasprave i konsultacije uz učešće predstavnika/ca vijeća mladih u procesu usvajanja: - određene sektorske politike prema mladima, - programa djelovanja za mlade, - strategije prema mladima, - dijela budžeta koji se tiče pitanja mladih.

Pored Zakona o mladima Federacije Bosne i Hercegovine učešće mladih ljudi u svim sferama javnog života i razvoj strategija za mlade na državnom i lokalnom nivou podstiču i promoviraju Vijeće Europe, Europski omladinski forum, Europska komisija i slične međunarodne organizacije i institucije. Na nivou Europske unije postoje dokumenti koji se tiču učešća mladih i njihovog položaja kao što su Europska povelja o učešću mladih na lokalnom i regionalnom nivou, Bijela knjiga za mlade, Rezolucija o Europskoj omladinskoj politici/strategiji za mlade i slično.

Grad Sarajevo je uvijek izdvajao sredstva za mlade i radio mnoge aktivnosti za poboljšanje položaja mladih, ali do sada Grad Sarajevo nije imao Plan djelovanja prema mladima. Ovo je prvi put da se donese ovakav dokument koji će uvelike pomoći djelovanje Gradske uprave za i sa mladima.

Planskim djelovanjem prema mladima žele se stvoriti uvjeti za afirmaciju mladih, smanjiti njihov odlazak iz zemlje, izgraditi konstruktivan i partnerski odnos sa omladinskim organizacijama, kantonalnim organima i lokalnom samoupravom u ostvarivanju ciljeva za dobrobit mladih ljudi u društvu.

Zašto Plan djelovanja za mlade a ne Strategija?

Grad Sarajevo obuhvata četiri gradske općine koje, kao jedinice lokalne samouprave trebaju poštovati Zakon o mladima FBiH i imati službenika za mlade, strategiju prema mladima, prostore za mlade, i druge mehanizme koje Zakon propisuje.

Uprava Grada Sarajeva nema nadležnost nad mehanizmima koje provode četiri gradske općine, ali djelovanje Gradske uprave prema mladima treba biti usklađeno sa općinskim dokumentima/strategijama, s tim da ima mogućnost da se istovremeno bavi i konkretnim mjerama koje Grad, unutar svojih službi, može provoditi.

U skladu sa Zakonom o mladima FBiH Plan/program djelovanja za mlade kreiraju institucije vlasti radi poboljšanja položaja mladih. Grad Sarajevo nema nadležnosti niti kapacitete provoditi strategije, ali konkretne programe koji se odnose na rad sa javnim ustanovama,

organizacijama i samim mladima može kreirati i provoditi, samostalno ili u saradnji sa općinom/općinama, a sve u skladu sa Zakonom i na osnovu istraživanja.

Ovaj dokument je nastao zajedničkim zalaganjem imenovane Radne grupe, njihovih institucija, te na osnovu istraživanja o problemima i položajima mladih na području Grada Sarajeva. Istovremeno konsultacije sa organizacijama koje se bave mladima i samim mladima su adekvatno planirane.

Proces izrade dokumenta Plan djelovanja za mlade Grada Sarajeva je koordinirala Gradska služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade uz tehničku i stručnu pomoć Instituta za razvoj mladih KULT sa kojim je ova služba radila i prvo istraživanje i analizu po problemima i potrebama mladih Grada Sarajeva.

Radnu grupu činili su:

1. mr. Amina Deljković, predsjednica Radne grupe, Gradska uprava Grada Sarajevo
2. Elvir Nišić, član, Gradska uprava Grada Sarajevo
3. Lejla Bešlagić, član, Gradska uprava Grada Sarajevo
4. Adis Holjan, član, Komisija za pitanja mladih Gradskog vijeća Grada Sarajevo
5. Katarina Vučković, član, predstavnica Instituta KULT
6. Admira Kadić, član, Općina Stari Grad Sarajevo
7. Ismeta Demir Memeleđžija, član, Općina Centar Sarajevo
8. Bulend Biščević, član, Općina Novo Sarajevo
9. Irma Skender, član, Općina Novi Grad Sarajevo

Dokumentom je obuhvaćeno sedam oblasti koje su od posebnog značaja za mlade:

- Obrazovanje i nauka mladih
- Rad, zapošljavanje i preduzetništvo mladih
- Socijalna briga mladih
- Zdravstvena zaštita mladih
- Kultura i sport
- Aktivizam (učešće, volontiranje i mobilnost) mladih
- Sigurnost mladih

1. OBRAZOVANJE I NAUKA MLADIH

Broj učenika upisanih u srednje škole u Kantonu Sarajevo opao je za 27% u periodu od 2013. do 2018. godine.

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku za 2018. godinu, na području Kantona Sarajevo smješteno je 39 srednjih škola koje u ukupnom broju upisanih srednjoškolaca bilježe približno jednak broj muškaraca i žena. Većina srednjih škola smještena je na području Grada Sarajevo (31) i to najviše u općini Centar (14), zatim Novo Sarajevo (7), Stari Grad (6) i Novi Grad (4).

Od 2013. do 2018. godine bilježi se značajan pad u broju učenika koji pohađaju srednje škole Kantona Sarajevo.

Ukoliko posmatramo broj učenika, najveći gubitak imaju tehničke i srodne škole – 2.683 učenika manje nego u 2013. godini, no iskazano u procentima, najveći pad (oko 33%) je u gimnazijama. Jedino vjerske škole zadržavaju skoro isti broj upisanih učenika u posmatranim godinama.

Kod odabira škole, primjetne su i razlike bazirane na spolu, tako da se djevojke radije upisuju u gimnazije, umjetničke i vjerske škole, dok se muškarci češće odlučuju za strukovne škole i škole tehničke i srodne struke.

Kada govorimo o visokom obrazovanju, broj studenata upisanih na visokoškolske ustanove u Kantonu Sarajevo u 2018. godini opao je za 11,83% u odnosu 2014. godinu. Ukupan broj studenata na Univerzitetu u Sarajevu 2013/2014. godine iznosio je 30.663 studenta, te je u naredne dvije školske godine taj broj imao blagi rast (30.886 i 31.172). Međutim, u školskoj 2016/2017. broj studenata je opao na 28.302, a u 2017/2018. na 27.037. Kao razloge za smanjenje broja studenata, predstavnici Univerziteta navode prelazak generacija sa osmogodišnjeg na devetogodišnje obrazovanje, demografski pad (smanjen broj srednjoškolaca i maturanata), migracije, ali i utjecaj privatnih fakulteta. Pretpostavlja da će se, prvenstveno zbog migracija i demografskog pada, slična situacija ponavljati i narednih godina.

No, trenutni podaci o broju mladih upisanih u srednje škole i visokoškolske ustanove svakako nisu prediktor budućih kretanja u broju srednjoškolaca i studenata. Relevantnije srednjoročne prognoze može dati broj djece upisane u prvi razred osnovne škole, dok je dugoročne prognoze opravdanije bazirati na stopama nataliteta.

Sudeći prema broju djece upisane u prvi razred osnovne škole u proteklih osam godina Kanton Sarajevo u narednim godinama može očekivati nestabilnosti u broju učenika u srednjim školama te vrlo vjerovatno i manje srednjoškolaca

Sudeći prema broju ukupno rođene djece u proteklih pet godina, može se pretpostaviti da se stanje neće bitno promijeniti i u dužem vremenskom roku, jer broj rođene djece varira kroz poraste i padove u periodu od 2013. godine. U konačnici, 2017. godina bilježi osmero novorođenčadi više u odnosu na 2016. godinu. Stopa prirodnog priraštaja Grada Sarajevo za 2017. godinu je blago negativna (-0,1).

Prema kriterijima Evropske unije, mladi u dobi između 18 i 24 godine koji su najviše završili srednju trogodišnju školu i nisu nastavili dalje obrazovanje posmatraju se kao grupa mladih koja prerano napušta obrazovni sistem.

Procent mladih Grada Sarajevo koji prerano napuštaju obrazovni sistem niži je od prosjeka zemalja EU te je najbliži procentima koje imaju Slovenija i Hrvatska.

Najčešći razlozi zbog kojih mladi napuštaju obrazovanje vezani su za finansijske faktore.

Kao razlozi vezani za finansijske faktore smatraju se pronalazak stalnog zaposlenja i općeniti finansijski razlozi. Za više od polovine mladih Grada Sarajeva pronalazak stalnog zaposlenja je razlog zbog kojeg nisu nastavili dalje školovanje. Sljedeći razlog zbog kojeg značajan broj mladih ne nastavlja obrazovanje jeste što u tome ne vide smisao.

Prioritetni problemi u oblasti obrazovanja i nauke mladih koje prepoznaje Analiza problema i potreba mladih Grada Sarajeva su: prerano napuštanje formalnog obrazovanja od strane mladih, zbog uvjerenja da im ono ne donosi zapošljavanje, nedostatak praktične nastave i potreba za programima neformalnog obrazovanja.

1.1. CILJEVI I MJERE

CILJ: Mladi Grada Sarajeva imaju osigurane preduslove za nastavak kvalitetnog školovanja i potaknuti su ostati u formalnom obrazovanju.

MJERA 1.1.	Unaprjeđivanje sustava stipendiranja učenika i studenata iz socijalnog ugroženih kategorija na području Grada Sarajeva
NOSITELJ MJERE I AKTINOSTI	Gradska služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade
SARADNICI U PROVEDBI	<ul style="list-style-type: none"> • Službe za društvene djelatnosti i mlade u četiri općine Grada Sarajeva • Službe za zdravstvo i socijalnu skrb u četiri općine Grada Sarajeva
ROK PROVEDBE	ZADACI
Jun - Decembar tekuće godine (školske / akademske)	<ul style="list-style-type: none"> • Utvrđivanje broja stipendija i kriterija za stipendije koje će Grad Sarajeva dodijeliti za učenike i studente, a u skladu sa informacijama i podacima službi općina na području Grada Sarajeva. • Usklađivanje kriterija stipendiranja sa postojećim kriterijima programa stipendiranja u općinama Grada Sarajeva. (npr. isti student ne bi trebao dobiti stipendiju i Općine i Grada) • Analiza i evaluacija dosadašnjeg programa stipendiranja i unaprjeđenje programa stipendiranja, posebno za socijalno ugrožene i marginalizirane učenike i studente. • Objava i promocija javnog poziva za stipendiranje učenika i studenata. Poseban fokus u promociji će biti na učenike i studente iz porodica nepovoljnog socijalnog statusa.
Decembar tekuće godine (školske / akademske)	Potpisivanje Ugovora o stipendiranju i organiziranje i provedba prijema za nove stipendiste Grada Sarajeva Susret sa Gradonačelnikom
Kontinuirano	Isplata stipendija u skladu sa potpisanim ugovorima o stipendiranju i odluci Grada Sarajeva o programu stipendiranja
INDIKATORI PROVEDBE	<ul style="list-style-type: none"> • Utvrđen broj stipendija koje će se dodijeliti u tekućoj školskoj / akademskoj godini učenicima i studentima u skladu sa kriterijumima • Objavljen javni poziv za stipendiranje učenika i studenata • Promoviran poziv za stipendiranje putem zvaničnih kanala Grada Sarajeva te na mladima prihvatljiviji način (npr. društvene mreže)

	<ul style="list-style-type: none"> • Povećan broj dodijeljenih stipendija za učenike i studente nižeg socioekonomskog statusa za 10 % za tekuću školsku / akademsku godinu
--	---

MJERA 1.2. Doprinos Grada Sarajeva studentskom standardu	
NOSITELJ MJERE I AKTINOSTI	Gradska služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade
SARADNICI U PROVEDBI	<ul style="list-style-type: none"> • Službe za društvene djelatnosti i mlade u četiri općine Grada Sarajeva • Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo • Univerzitet Sarajevo
ROK PROVEDBE	ZADACI
Jun - Decembar tekuće godine (školske / akademske)	<ul style="list-style-type: none"> • Utvrđivanje broja stipendija i kriterija za stipendije koje će Grad Sarajevo dodijeliti za učenike i studente a u skladu sa informacijama i podacima službi općina na području Grada Sarajeva • Usklađivanje kriterija stipendiranja talentiranih učenika i studenata • Kroz programe stipendiranja voditi računa o bodovanju za studente koji imaju prosjek ocjena iznad 8,5, talentirane mlade ljude, te učenicima i studenima koji pohađaju obrazovanje za deficitarna zanimanja, posebno tradicionalne zanate. Istovremeno uključiti u bodovanje i socijalni status učenika i studenata • Analiza i evaluacija dosadašnjeg programa stipendiranja i unaprjeđenje programa stipendiranja posebno za talentirane učenike i studente, te učenike i studente deficitarnih zanimanja • Objava i promocija javnog poziva za stipendiranje učenika i studenata. Poseban fokus u promociji će biti na talentirane učenike i studente, te učenike i studente deficitarnih zanimanja
Decembar tekuće godine (školske / akademske)	<ul style="list-style-type: none"> • Potpisivanje Ugovora o stipendiranju i organiziranje i provedba prijema za nove stipendiste Grada Sarajevo • Susret sa Gradonačelnikom
Kontinuirano	Isplata stipendija u skladu sa potpisanim ugovorima o stipendiranju i odluci Grada Sarajeva o programu stipendiranja.
INDIKATORI PROVEDBE	<ul style="list-style-type: none"> • Utvrđen broj stipendija koji će se dodijeliti u tekućoj školskoj / akademskoj godini učenicima i studentima u skladu sa kriterijumima • Objavljen javni poziv za stipendiranje učenika i studenata Promoviran poziv za stipendiranje putem zvaničnih kanala Grada Sarajeva te na mladima prihvatljiviji način (npr. društvene mreže)

	<ul style="list-style-type: none"> • Povećan broj dodijeljenih stipendija za učenike i studente 10 % za tekuću školsku / akademsku godinu za zanimanja potrebna Gradu Sarajevu
--	---

MJERA 1.3.	Promocija deficitarnih zanimanja na području Grada Sarajeva	
NOSITELJ MJERE I AKTINOSTI	Gradska služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade	
SARADNICI U PROVEDBI	<ul style="list-style-type: none"> • Službe za društvene djelatnosti i mlade u četiri općine Grada Sarajeva • Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo • Organizacije civilnog društva koje se bave zapošljavanjem, mladima i obrazovanjem 	
ROK PROVEDBE	ZADACI	
Februar - Maj tekuće godine (školske / akademске)	<ul style="list-style-type: none"> • Uspostava saradnje sa poslodavcima sa područja Grada Sarajeva • Komunikacija sa Ministarstvom za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajeva - razmatranje koja zanimanje potrebno promovirati među mladima Grada Sarajeva • Kreiranje kampanje (info letaka, online kampanje i drugo) za promociju deficitarnih zanimanja među učenicima srednjih škola(treća i četvrta godina školovanja) 	
Maj/Jun	<ul style="list-style-type: none"> • Organizacija info dana poslodavaca za srednjoškolce i učenike • Provedba kampanje 	
INDIKATORI PROVEDBE	<ul style="list-style-type: none"> • Povećan broj učenika zainteresiran za studiranje deficitarnih zanimanja • Povećan broj dodijeljenih stipendija za učenike i studente deficitarnih zanimanja 	

CILJ 2: Mladi Grada Sarajeva aktivno sudjeluju u neformalnom obrazovanju koje im omogućava povoljniji položaj na tržištu

MJERA 2.1.	Unaprjeđivanje saradnje sa organizacijama civilnog društva koje se bave neformalnim obrazovanjem mladih na području Grada Sarajeva	
NOSITELJ MJERE I AKTINOSTI	Gradska služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade	
SARADNICI U PROVEDBI	<ul style="list-style-type: none"> • Službe za društvene djelatnosti i mlade u četiri općine Grada Sarajeva 	
ROK PROVEDBE	ZADACI	

Kontinuirano	<ul style="list-style-type: none"> • Uspostavljanje saradnje sa organizacijama civilnog društva koje nude programe neformalnog obrazovanja mladih <p>Unaprijeđenija promocija programa neformalnog obrazovanja kroz zvanične kanale komunikacije Grada Sarajeva (npr. promocija uspješnih programa, pojedinaca i organizacija; zvanični susreti mladih iz organizacija civilnog društva (npr. četiri lokalna vijeća mladih i Gradonačelnika, i sl.)</p>
Decembar 2019.	Kreirati internu bazu organizacija civilnog društva koje se bave mladima i omladinskih organizacija na području Grada Sarajeva sa kratkim opisom aktivnosti koje provode.
2019 - 2022.	Kreiranje projektnih prijedloga za međunarodne fondove sa organizacijama civilnog društva
INDIKATORI PROVEDBE	<ul style="list-style-type: none"> • Povećan broj mladih za 10% na aktivnostima neformalnog obrazovanja potrebnih za tržište rada • Povećan broj projekata neformalnog obrazovanja koje podržava Grad Sarajevo • Izrađena dva projektna prijedloga u polju neformalnog obrazovanja mladih sa organizacijama civilnog društva

MJERA 2.1.	Uspostavljanje promocije programa Grada Sarajeva i njegovih partnera u području obrazovanja na mladima pristupačiji način
NOSITELJ MJERE I AKTIVNOSTI	Gradska služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade
SARADNICI U PROVEDBI	<ul style="list-style-type: none"> • Omladinske organizacije
ROK PROVEDBE	ZADACI
Kontinuirano	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza koje programe u području formalnog i neformalnog obrazovanja (stipendiranje, programi neformalnog obrazovanja, učeće Grada Sarajeva u drugim programima, program dodjele grantova za mlade i sl.) je potrebno dodatno promovirati među mladima Grada Sarajeva • Analiza koliko mladi koriste tradicionalne kanale komunikacije Grada Sarajeva te kako postojeće kanale približiti mladima • Kreiranje strategije informiranja mladih o programima Grada Sarajeva
Kontinuirano	Kreirati internu bazu organizacija civilnog društva koje se bave mladima i omladinskih organizacija na području Grada Sarajeva sa kratkim opisom aktivnosti koje provode, održavati kontakt s organizacijama kako bi Uprava mogla znati gdje i kakvi se programi obrazovanja provode za mlade.
INDIKATORI PROVEDBE	<ul style="list-style-type: none"> • Povećan broj projekata neformalnog obrazovanja koje podržava Grad Sarajevo • Izrađena dva projektna prijedloga u polju neformalnog obrazovanja mladih sa organizacijama civilnog društva

2. RAD, ZAPOSŁJAVANJE I PREDUZETNIŠTVO MLADIH

Mladi su jedna od najranjivijih skupina društva s aspekta zapošljavanja, samozapošljavanja i preduzetništva.

Mladima je uz generalne probleme u zapošljavanju poput nedostatka radnih mjesta, nepovoljnog tržišta i razvoja poslovanja u Bosni i Hercegovini otežan pristup tržištu rada uslijed neusklađenosti obrazovnog sistema sa samim tržištem rada, nedostatak radnog iskustva, nedostatak prilika za stvaranje prvog radnog iskustva i nedostatak metoda i tehnika za aktivno traženje posla.

Aktivna integracija mladih u društvo bi značila i kreiranje ambijenta u kojem mladi svojim radom za koji se školuju doprinose razvoju društva u kojem žive.

Statistike o stopama nezaposlenosti stanovništva dosta su neprecizne zbog postojanja velikog broja kontroliranih i nekontroliranih varijabli značajnih za precizno određivanje stope nezaposlenosti. S jedne strane, u nezaposlene osobe ne ubraja se stanovništvo koje ne radi, ali koje po osnovu nekih drugih kategorija ne spada u nezaposleno (penzioneri, osobe nesposobne za rad, učenici i slično), općenito, stanovništvo koje se vodi kao radno neaktivno. Zvanične statistike vode se brojem osoba prijavljenih na biroa za zapošljavanje pri čemu je nepoznat broj osoba koje su nezaposlene, ali isto tako i neprijavljene na zvanične zavode za evidenciju nezaposlenosti.

Prema uputama Međunarodne organizacije rada (ILO), standardna međunarodna definicija nezaposlenosti obuhvata sve osobe starije od dobne granice određene za mjerenje ekonomski aktivnog stanovništva, koje su tokom referentnog perioda bile bez posla, tokom tog perioda bile u svakom trenutku na raspolaganju za posao, te aktivno tražile posao. Sva tri kriterija moraju biti zadovoljena istovremeno da bi se neka osoba smatrala nezaposlenom.

Kada govorimo o mladima, još je teže ustanoviti stopu nezaposlenosti kod mladih jer u zvaničnim statistikama dobna skupina mladih najčešće nije posebno evidentirana, te su mladi uvršteni u ukupne brojeke sa drugim dobnim skupinama.

Iz svih navedenih podataka nije moguće zaključiti koliko iznosi stopa nezaposlenosti mladih Grada Sarajevo. No, u pravilu, stope nezaposlenosti mladih uvijek su značajno veće nego stope nezaposlenosti odraslih.

Prema podacima Svjetske banke, stopa nezaposlenosti mladih (15-24) u BiH za 2017. godinu iznosila je 54,9%, dok je stopa nezaposlenosti odraslih iznosila 25,6%. Omjer stope nezaposlenosti mladih naspram stope nezaposlenosti odraslih (25+) veći je od dva što, u suštini, znači da na svaku nezaposlenu odraslu osobu dolaze više od dvije nezaposlene mlade osobe. Prema podacima Agencije za statistiku BiH (Anketa o radnoj snazi 2017), stopa nezaposlenosti za 2017. godinu iznosila je 20,5%.

Uzmemo li u obzir podatke o stopi nezaposlenosti stanovništva Kantona Sarajevo te sve navedene informacije o načinima mjerenja stope nezaposlenosti, sa sigurnošću se može tvrditi da stopa nezaposlenosti mladih Grada Sarajevo iznosi oko 50%.

Svaka sedma zaposlena osoba u Gradu Sarajevo mlađa je od 30 godina. Učešće mladih u ukupno zaposlenom stanovništvu Grada Sarajevo iznosi 14%.

Među zaposlenim stanovnicima Grada Sarajevo svaka sedma osoba pripada kategoriji mladih. Pojednostavljeno, to znači da od ukupno 116.229 zaposlenih osoba samo 17.384 su mladi.

Prikazano po pojedinim općinama Grada Sarajevo, udio mladih u ukupno zaposlenom stanovništvu je najmanji u općini Stari Grad, a najviši u općini Novi Grad, no u toj općini najniži je udio zaposlenih žena, pogotovo mladih žena.

Zaposleni mladi uglavnom rade u djelatnostima u kojima su prihodi niži, te su i manje plaćeni za posao koji rade nego što je to slučaj sa odraslima.

Broj mladih koji rade u okviru neformalnog tržišta rada u Gradu Sarajevo jednak je podacima sa nivoa Kantona Sarajevo. 17% zaposlenih mladih Grada Sarajeva nije imalo potpisan ugovor sa poslodavcem koji bi regulirao njihovo zaposlenje.

Prioritetni problemi koje su mladi prepoznali u ovom području su:

- Mladi uglavnom ne obavljaju poslove za koje su se školovali ili za koje se školuju.
- Oko 41% mladih Grada Sarajevo ne rade poslove za koje su se školovali. Dodamo li tome i 24% mladih čija su radna mjesta u određenoj mjeri u skladu sa njihovim obrazovanjem, možemo zaključiti da se više od polovine mladih nije školovalo za poslove na kojima radi.
- Više od 60% muškaraca i 55% žena rado bi pokrenuli vlastiti biznis, ali je većini za to potrebna podrška od samog početka. Oko 42% mladih smatra kako je najbolje raditi u vlastitoj firmi, odnosno imati vlastiti biznis. Oko 30% mladih smatra da je najbolje raditi u javnom/državnom sektoru, a 11% je mišljenja da su multinacionalne kompanije najbolji izbor.
- Oko 62% mladih nije upoznato sa nekim od vladinih programa zapošljavanja.
- Oko 25% mladih Grada Sarajevo su, kroz radno iskustvo, bili svjedoci nekog oblika zlostavljanja na poslu, a koje je ostavilo posljedice na duševno i tjelesno zdravlje njih samih ili njihovih kolega ili kolegica.
- Oko 9% mladih izjavljuje kako su bili direktni svjedoci kupovine radnih mjesta, a oko 49% mladih navodi kako su čuli da je neka osoba platila određenu sumu novca kako bi dobila radno mjesto.

Dio problema koje mladi prepoznaju u polju zapošljavanja, samozapošljavanja i poduzetništva nije u nadležnosti Grada Sarajeva već nižih i viših razina vlasti u Bosni i Hercegovini. Ipak u ovoj oblasti Grad Sarajevo želi dati poseban doprinos i odgovoriti barem dijelom na probleme nezaposlenosti mladih.

2.1. CILJEVI I MJERE

CILJ 1. Mladi Grada Sarajeva su potaknuti koristiti programe samozapošljavanja i preduzetništva.

MJERA 1.1.	Promocija postojećih programa za samozapošljavanje i preduzetništvo mladih.
NOSITELJ MJERE I AKTINOSTI	Gradska služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade
SARADNICI U PROVEDBI	<ul style="list-style-type: none"> • Omladinske organizacije • Općinske službe za privredu • Općinske službe za društvene djelatnosti i mlade • Organizacija i institucije koje se bave razvojem preduzetništva
ROK PROVEDBE	ZADACI
Januar – Mart 2020.	<p>Analiza koje programe u području obrazovanja samozapošljavanja i preduzetništva provode organizacije civilnog društva sa općinama Grada Sarajeva.</p> <p>Održavanje sastanka sa predstavnicima programa i razmatranje na koji način bi Grad Sarajevo mogao podržati promociju postojećih programa za samozapošljavanje i preduzetništvo mladih.</p>
Mart – Septembar 2020.	Pokretanje programa promocije usmjerenih na razvoj poduzetničkih kompetencija mladih, posebno mladih žena.
Kontinuirano 2020-2024.	Pružanje podrške postojećim programima samozapošljavanja i preduzetništva mladih.
INDIKATORI PROVEDBE	<ul style="list-style-type: none"> • Povećan broj mladih korisnika programa samozapošljavanja i preduzetništva mladih

MJERA 1.2.	Podrška i olakšavanje pokretanja poslova mladih
NOSITELJ MJERE I AKTINOSTI	Gradska služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade
SARADNICI U PROVEDBI	<ul style="list-style-type: none"> • Općinske službe za privredu • Općinske službe za društvene djelatnosti i mlade • Organizacija i institucije koje se bave razvojem preduzetništva
ROK PROVEDBE	ZADACI
Kontinuirano 2020-2024.	Pružanje finansijske podrške mladima za inicijalne troškove koji pokreću vlastiti biznis.
INDIKATORI PROVEDBE	<ul style="list-style-type: none"> • Povećan broj mladih korisnika programa samozapošljavanja i preduzetništva mladih koji pokreću vlastite poslove. • Broj mladih koji su koristili programe finansijske podrške.

MJERA 1.3.	Promocija uspješnih mladih preduzetnika, preduzeća koji zapošljavaju mlade, programa zapošljavanja, samozapošljavanja i startup programa za mlade
-------------------	--

NOSITELJ MJERE I AKTINOSTI	Gradska služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade Gradska služba za informiranje
SARADNICI U PROVEDBI	<ul style="list-style-type: none"> Općinske službe za društvene djelatnosti i mlade Organizacije i institucije koje se bave razvojem preduzetništva Mediji
ROK PROVEDBE	ZADACI
Kontinuirano 2020-2024.	<p>Analiza postojećih programa zapošljavanja, samozapošljavanja i startup mladih po općinama. Definiranje godišnjih uspjeha mladih po općinama.</p> <p>Uspostavljanje saradnje s medijima i kreiranje godišnjih planova za promociju mladih u biznisu.</p> <p>Predstavljanje uspješnih mladih na zvaničnim stranicama grada.</p> <p>Posjeta Gradonačelnika i Načelnika uspješnim biznisima mladih.</p>
INDIKATORI PROVEDBE	<ul style="list-style-type: none"> Povećan broj mladih korisnika programa samozapošljavanja i preduzetništva mladih koji pokreću vlastite poslove.

CILJ 2: Poslodavci na području Grada Sarajeva podržavaju zapošljavanje mladih

MJERA 2.1.	Promocija i pružanje informacija poslodavcima o programima zapošljavanja mladih na području Grada Sarajeva
NOSITELJ MJERE I AKTINOSTI	Gradska služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade
SARADNICI U PROVEDBI	<ul style="list-style-type: none"> Općinske službe za privredu Općinske službe za društvene djelatnosti i mlade Organizacije i institucije koje se bave razvojem preduzetništva
ROK PROVEDBE	ZADACI
Kontinuirano 2020-2024.	Podržati organizacijski i finansijski programe i aktivnosti koje promoviraju zapošljavanje mladih - subvencije za poslodavce koji podržavaju prvo radno iskustvo mladih.
Od 2020 do 2024. jednom godišnje	Održati aktivnosti (radionice, okrugli stol, konferencije i sl) u saradnji sa organizacijama civilnog društva i poslodavcima o zapošljavanju mladih, posebno mladih žena i mladih iz marginaliziranih grupa
Kontinuirano od 2020 do 2024.	U redovnom radu sa poslodavcima promovirati zapošljavanje mladih
INDIKATORI PROVEDBE	<ul style="list-style-type: none"> Povećan broj poslodavaca koji koriste poticaje za zapošljavanje mladih. Povećan broj manifestacija i aktivnosti koje u svoj program uključuju promociju zapošljavanja mladih.

MJERA 2.2.	Podrška poslodavcima i mladima u kreiranju ambijenta za prvi poslovni angažman kroz stažiranje i pripravnički rad
NOSITELJ MJERE I AKTIVNOSTI	Gradska služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade
SARADNICI U PROVEDBI	<ul style="list-style-type: none"> • Općinske službe za privredu • Općinske službe za društvene djelatnosti i mlade • Kompanije sa kojima Grad surađuje kao i preduzeća kojima je Grad osnivač • Organizacija i institucije koje se bave razvojem programa zapošljavanja mladih
ROK PROVEDBE	ZADACI
2020.	Održavanje konsultativnih sastanka sa organizacijama i kompanijama sa kojima Grad surađuje i kojima je osnivač o potrebi za programom stažiranja, potrebama kompanija za provedbu stažiranja i prioritetima.
Od 2020 do 2024.	Promocija prekvalifikacija potrebnih u Gradu Sarajevo
Kontinuirano od 2020 do 2024.	Pisanje pisama preporuke za uspješne stažiste kao vid podrške pri prvom zapošljavanju
INDIKATORI PROVEDBE	<ul style="list-style-type: none"> • -Uvođenje kulture stažiranje na području Grada • -Povećan broj stažista na nivou Grada • -Prevažilaženje jaza između obrazovnog sistema i konkretnog zanimanja koje radno mjesto podrazumijeva • -Povećan interes mladih za deficitarna zanimanja • Povećan broj poslodavaca koji koriste poticaje za zapošljavanje mladih. • Povećan broj manifestacija i aktivnosti koje u svoj program uključuju promociju zapošljavanja mladih.

3. SOCIJALNA BRIGA MLADIH

Grad Sarajevo nema službu koja se posebno bavi pitanjima socijalne brige stanovništva, pa tako ni mladih. Socijalna briga je u nadležnosti kantona i lokalne uprave.

Ipak Grad Sarajevo prepoznaje probleme mladih i u ovoj oblasti i spremno želi podržati općinske službe u onoj mjeri u kojoj je to moguće s obzirom na nadležnosti.

Mladi nisu dovoljno upoznati sa svojim socijalnim pravima, nedovoljno poznaju tematiku, a društvo socijalnu brigu skoro pa da isključivo doživljava kroz mjere finansijske pomoći centara za socijalni rad i to jedino marginaliziranim grupama društva.

Sa druge strane socijalna briga podrazumijeva znatno širi spektar mjera i aktivnosti od kojih se mnoge odnose na mlade i njihov život. Pod socijalnom brigom mladih podrazumijevamo sistem jasno usmjerenih društvenih intervencija u funkciji prevladavanja socijalnih rizika, ublažavanja socijalnih nejednakosti, ujednačavanja životnih prilika te poticanja društvene solidarnosti i integracije među mladima. Ciljevi aktivnosti ovog dijela plana djelovanja trebaju se baviti socijalnim uključivanjem svih mladih, a posebno mladih koji trebaju dodatnu podršku za svoj odrastanje i razvoj u aktivne građane koji doprinose društvu u kojem žive. Socijalna briga mladih obuhvata niz mjera među kojima su i stambeno zbrinjavanje mladih, podrška socijalno isključenih mladih

Glavni problemi i izazovi vezani uz socijalnu skrb i socijalno uključivanje mladih:

- Oko 39% mladih, pogotovo mlade žene, ne mogu doprinijeti kućnom budžetu. Onih koji mogu doprinijeti, ali neredovno je oko 20%.
- Oko 20% mladih živi u domaćinstvima čija su ukupna mjesečna primanja do 1.600 KM. Uzmemo li u obzir činjenicu da većina mladih živi u četveročlanim porodicama, možemo zaključiti da oni i njihove porodice raspolažu skromnim novčanim sredstvima. Postotak mladih koji su se uspjeli stambeno osamostaliti je 8,5%. Većina mladih (72,2%) živi u stanu ili kući koji su u vlasništvu njihovih roditelja. Podstanara je oko 10%.
- Oko 12% mladih Grada Sarajeva je vjenčano, oko 6% ih živi sa partnerom, a oko 6% ih ima djecu, najčešće jedno dijete.

3.1. CILJEVI I MJERE

CILJ 1: Mladi na području Grada Sarajeva upoznati sa programima socijalnog zbrinjavanja mladih i iste aktivno koriste.

MJERA 1.1.	Ostvarivanje partnerstva sa socijalnim službama na području Grada Sarajeva
NOSITELJ MJERE I AKTINOSTI	Gradska služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade
SARADNICI U PROVEDBI	<ul style="list-style-type: none"> • Općinske službe za socijalnu skrb • Općinske službe za društvene djelatnosti i mlade • Organizacije i institucije koje se bave socijalnim pitanjima mladih
ROK PROVEDBE	ZADACI
Kontinuirano 2020-2024.	Održavati konsultativne sastanke sa općinskim službama za socijalnu skrb kako bi se analizirale potrebe mladih a u cilju doprinosa i zajedničke podrške koju može dati i Grad Sarajevo.
Od 2020 do 2024. jednom godišnje	Uključiti specifična socijalna pitanja mladih u programe stipendiranja, poticaja pri zapošljavanju i drugim programima koje grad podržava.
Kontinuirano od 2020 do 2024.	Promocija socijalnog uključivanja mladih u društvo, posebno mlade žene i mlade iz marginaliziranih grupa.

INDIKATORI PROVEDBE	<ul style="list-style-type: none"> • Povećan broj mladih, posebno mladih žena, koji koriste programe socijalne brige na području općina Grada Sarajeva • Povećana saradnja socijalnih službi na području Grada Sarajeva u cilju rješavanja pitanja mladih iz marginaliziranih grupa • Povećan broj mladih iz marginaliziranih grupa aktivnih u društvu
----------------------------	---

MJERA 1.2.	Promocija institucija, organizacija i programa koje na području Grada Sarajeva podržavaju socijalno uključivanje mladih
NOSITELJ MJERE I AKTINOSTI	Gradska služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade
SARADNICI U PROVEDBI	<ul style="list-style-type: none"> • Općinske službe za socijalnu skrb • Općinske službe za društvene djelatnosti i mlade • Organizacije i institucije koje se bave socijalnim pitanjima mladih
ROK PROVEDBE	ZADACI
Kontinuirano 2020-2024.	Uvođenje kriterija za dodatno vrjednovanje projekta koji uključuju mlade iz socijalno isključenih grupa (mlade žene, Romi, djeca bez roditeljskog staranja i sl)
Od 2020 do 2024. jednom godišnje	Podrška programima i projektima koje vode organizacije civilnog društva a potiču socijalnu uključenost mladih (npr. programi koji provode domovi za djecu bez roditeljskog staranja, uključivanje mladih iz domova u projekte za zapošljavanje i sl) .
Kontinuirano od 2020 do 2024.	Organiziranje prezentacija osobnih primjera postizanja profesionalnog i životnog uspjeha tzv. motivacijski govori za mlade socijalno ugrožene korisnike u saradnji sa općinskim službama, omladinskim organizacijama i institucijama.
INDIKATORI PROVEDBE	<ul style="list-style-type: none"> • Povećan broj mladih koji koriste programe socijalne brige na području općina Grada Sarajeva • Povećan broj mladih iz marginaliziranih grupa aktivnih u društvu.

MJERA 1.3.	Promocija i podrška programa stambenog zbrinjavanja mladih na području Grada Sarajeva
NOSITELJ MJERE I AKTINOSTI	Gradska služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade
SARADNICI U PROVEDBI	<ul style="list-style-type: none"> • Gradska služba za urbano planiranje, investicije, stambene i komunalne poslove • Općinske službe za socijalnu skrb • Općinske službe za društvene djelatnosti i mlade • Organizacije i institucije koje se bave socijalnim pitanjima mladih.

ROK PROVEDBE	ZADACI
<p>2020-2021.</p> <p>Od 2021 do 2024.</p>	<p>Održavati konsultativne sastanke sa općinskim službama koje provode programe stambenog zbrinjavanja mladih u cilju zajedničkog djelovanja za podršku prilikom kupovine prvog stana ili kreiranja programa tzv. Socijalnih stanova</p> <p>Popularizirati pitanje stambenog zbrinjavanja mladih prilikom partnerstava sa firmama koje izgrađuju zgrade na području Grada Sarajeva.</p> <p>Uvođenje kriterija za dodatni sadržaj za dobivanje dozvola firmama koje izgrađuju stambene objekte.</p> <p>(važnost kreiranja dodatnih sadržaja prilikom izgradnje poput rampi za bicikla, dječijih igrališta, zelenih površina i sl)</p>
<p>INDIKATORI PROVEDBE</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Povećan broj mladih koji koriste postojeće programe stambenog zbrinjavanja mladih na području Grada Sarajeva • Povećan broj građevinskih firmi koji uvode dodatne sadržaje u svoje objekte.

+

4. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA MLADIH

Zdravlje velikog broja mladih ljudi je u opasnosti zbog stila života, stresa, loše prehrane, nedostatka fizičke aktivnosti, nedovoljnog poznavanja važnosti spolnog zdravlja, konzumiranja i zloupotrebe duhana, alkohola i droga.

Iako Grad Sarajevo nema direktnu nadležnost i službu koja se bavi zdravljem vrlo smo svjesni da kroz rad i programe koje inače provodimo trebamo promovirati zdrave stilove života te da specifičnost mladih u pitanjima zdravlja treba rješavati u partnerstvu sa svim akterima društva.

Stručnjaci u radu s mladima, ali i cijelo društvo dužno je promovirati i poticati uključenost mladih u programe i projekte o zdravlju, zdravim stilovima života, pravilnoj prehrani, reproduktivnom zdravlju, te asocijalnom i mentalnom zdravlju.

Kroz istraživanje i analizu problema i potreba mladih uvidjeli smo sljedeće prioritetne probleme:

- Oko 43% mladih Grada Sarajevo izvršili su sistematski pregled u proteklih godinu dana, oko 21% je pregled izvršilo prije više od godinu dana, oko 6% ih nikada nije izvršilo sistematski pregled, a onih koji se ne sjećaju kada su radili sistematski pregled je 27%.
- Većina mladih navodi kako u njihovim zajednicama ne postoje zdravstvene usluge koje su posebno organizirane i specifično namijenjene samo za mlade, a većina ispitanika nije ni zadovoljna uslugama koje zdravstvene institucije pružaju.
- Oko 48% mladih žena izjavljuju kako nikada nisu izvršile ginekološki pregled, a 23% mladih ne želi odgovarati na pitanja vezana za seksualnu aktivnost što je jasan pokazatelj da je reproduktivno zdravlje i dalje tabu među mladima u našem društvu.

- Oko 49% djevojaka i 42% muškaraca Grada Sarajevo ne bave se rekreativnim ili sportskim aktivnostima.
- U prosjeku 42% mladih Grada Sarajevo su aktivni pušači, od toga 35% je onih koji puše do 20 cigareta dnevno i 7% onih koji puše više od 20 cigareta dnevno.

4.1. CILJEVI I MJERE

CILJ 1: Mladi na području Grada Sarajevo prepoznaju programe prevencije i aktivno koriste njima prilagođene zdravstvene usluge

MJERA 1.1.	Promocija zdravih stilova života na području Grada Sarajeva
NOSITELJ MJERE I AKTINOSTI	Gradska služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade
SARADNICI U PROVEDBI	<ul style="list-style-type: none"> • Općinske službe za društvene djelatnosti i mlade • Organizacije i institucije koje se bave aktivnostima s mladima u polju zdravlja
ROK PROVEDBE	ZADACI
Od 2020 do 2024.	Raditi aktivnu promociju, putem društvenih mreža i drugih komunikacijskih kanala, programa i projekata koji su namijenjeni zdravlju mladih.
Od 2021 do 2023.	Promocija javnih institucija i organizacija i njihovih programa koji se bave zdravljem mladih (npr. gradski bazen, sarajevska žičara kao način odlaska u planinu/prirodu pojedinačno ili grupno, porodični izleti, savjetovalište za porodicu i mlade, Udruženje Narko Ne, Udruženje XY i sl) .
Od 2021 do 2024.	<p>Priprema i provedba kampanje o zdravim stilovima života među mladima.</p> <p>(Općinski vijećnici i druge javne ličnosti Sarajeva koji promoviraju život bez nargile, cigarete, redovne preventivne preglede i rekreativno bavljenje sportom, te slično. Održavanje radionice sa općinskim službama o zdravim stilovima života)</p>
INDIKATORI PROVEDBE	<ul style="list-style-type: none"> • Smanjen broj mladih koji koriste cigarete • Povećan broj mladih koji provode redovne preventivne preglede

MJERA 1.2.	Edukacija za školsko osoblje o zdravim stilovima života i prevenciji ovisnosti među mladima na području Grada Sarajeva
NOSITELJ MJERE I AKTINOSTI	Gradska služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade
SARADNICI U PROVEDBI	<ul style="list-style-type: none"> • Općinske službe za društvene djelatnosti i mlade • Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo • Organizacije i institucije koje se bave aktivnostima s mladima u polju zdravlja
ROK PROVEDBE	ZADACI

Od 2021 do 2023. najmanje jednom svake školske godine	Uspostaviti saradnju sa organizacijama koje se bave prevencijom ovisnosti, osmisliti program edukacije za školsko osoblje te provesti edukaciju u saradnji sa drugim akterima.
INDIKATORI PROVEDBE	<ul style="list-style-type: none"> • Smanjen broj mladih koji koriste cigarete • Povećan broj mladih koji provode redovne preventivne preglede

MJERA 1.3.	Stavljanje u fokus projekata koji se bave zdravljem mladih kroz kreiranje dodatnih kriterija za podršku takvim projektima
NOSITELJ MJERE I AKTINOSTI	Gradska služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade
SARADNICI U PROVEDBI	<ul style="list-style-type: none"> • Općinske službe za društvene djelatnosti i mlade • Druge službe Gradske uprave
ROK PROVEDBE	ZADACI
2020.	Prilikom uspostavljanja kriterija i javnog poziva za projekte mladih definirati kriterije za bodovanje projekata koji se bave zdravljem mladih.
INDIKATORI PROVEDBE	<ul style="list-style-type: none"> • Organizacije koje se bave mladima podnose projekte koji imaju za cilj promociju zdravlja mladih, posebno projekata koji promoviraju zdrave stilove života.

5. KULTURA I SPORT

Kultura mladih važan je aspekt ne samo za institucije i organizacije koje se bave kulturnim sadržajima već je važna za svakodnevni život i razvoj zajednice uopće.

Sa druge strane sportskih sadržaja i sportskih klubova na području Grada Sarajeva ima mnogo, a mladi su pokretačka snaga svih sportskih sadržaja. Sarajevo obiluje kulturnim i sportskim sadržajima tijekom godine, te su konzumenti tih sadržaja vrlo često mladi. Veliki dio tih sadržaja podržava i Grad Sarajevo financijski i sadržajno.

Upravo zato je Gradskoj upravi vrlo važno razumjeti kako mladi percipiraju kulturne i sportske sadržaje na području Grada Sarajeva, te kako ih Gradska uprava može unaprijediti.

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku na području Grada Sarajeva smještena su tri muzeja opće namjene i pet specijaliziranih muzeja te osam galerija u kojima su se u toku 2017. godine mogla vidjeti djela od 613 domaćih i 70 inostranih autora.

Kanton Sarajevo domaćin je dvanaest festivala godišnje (filmskih, muzičkih i literarnih) i svi se organiziraju na području Grada Sarajeva. Četiri orkestra registrirana na području Grada Sarajeva, održala su 77 koncerata u 2017. godini.

Dva profesionalna pozorišta u Grada Sarajeva izvela su 250 predstava u 2017. godini koje je pogledalo 57.760 posjetilaca. Na području Grada Sarajeva djeluje i jedno amatersko pozorište koje je odigralo 13 predstava i okupilo 5.600 posjetilaca. U Gradu Sarajeva

smješteno je i jedno pozorište za mlade koje je održalo 137 predstava za 14.587 posjetilaca u 2017. godini. Grad Sarajevo broji i sedam centara za kulturu koje je posjetilo 88.630 posjetilaca u 2017. godini.

Ukupno 7 kulturno-umjetničkih društava koja djeluju na području Grada Sarajevo i okupljaju 1.242 člana, učestvovala su na 44 festivala u 2017. godini. U Gradu Sarajevo registrirano je i 40 udruženja građana iz domena kulture.

Grad Sarajevo ima dva kina koja su prikazala 6.116 filmova u 2017. godini, a pogledalo ih je 329.519 gledalaca.

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku za 2014. godinu. u Kantonu Sarajevo postoji jedna atletska staza, četiri bazena (jedan otvoreni i tri zatvorena), sedam nogometnih terena, šest terena za košarku, dva za odbojku, pet za rukomet, 13 za tenis, jedan teren za boćanje i jedno klizalište za klizanje i hokej na ledu. Kanton Sarajevo ima pet velikih, pet srednjih i četiri male sportske dvorane, jednu streljanu, šest skijaških staza i jednu kuglanu te 12 teretana. Dobar dio ovih objekata je upravo na području Grada Sarajevo te se u njima održavaju manifestacije koje i sam Grad podržava.

Prema provedenom istraživanju i analizi došli smo do sljedećih pokazatelja:

- Oko 6% muškaraca i oko 3% žena Grada Sarajevo zadovoljni su podrškom lokalnih vlasti kada je u pitanju kulturni sadržaj.
- Mlade žene vrlo rijetko posjećuju sportske događaje. Oko 57% ih u prosječnom mjesecu ne posjeti nijedan sportski događaj, a oko 19% ih sportski događaj posjeti rjeđe od jednom mjesečno.

5.1. CILJEVI I MJERE

CILJ 1: Mladi na području Grada Sarajevo aktivno se bave sportom i imaju zdrave životne navike.

MJERA 1.1.	Promocija sportskih sadržaja i programa na području Grada Sarajeva
NOSITELJ MJERE I AKTINOSTI	Gradska služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade
SARADNICI U PROVEDBI	<ul style="list-style-type: none"> • Gradska služba za urbano planiranje, investicije, stambene i komunalne poslove • Općinske službe za društvene djelatnosti i mlade • Organizacije i institucije koje se bave aktivnostima s mladima na otvorenom
ROK PROVEDBE	ZADACI
2020-2021. kontinuirano	Raditi aktivnu promociju, putem društvenih mreža i drugih komunikacijskih kanala, sportskih sadržaja koje besplatno nude sportska udruženja na području Grada Sarajeva
Od 2021 do 2024.	Finansijska podrška sportskim manifestacijama koje se redovno održavaju za mlade na području Grada Sarajeva. U kriterije za finansijsku podršku sportskim manifestacijama uvesti kriterij i obavezu provoditeljima da osiguraju određen broj

Od 2021 do 2024.	besplatnih ulaznica namijenjenih mladima, posebno marginaliziranim mladima. Podrška sportskim kolektivima za organiziranje i provedbu besplatnog rekreativnog sportskog sadržaja za mlade na području Grada Sarajeva
INDIKATORI PROVEDBE	<ul style="list-style-type: none"> • Povećan broj mladih koji koriste postojeće sportske sadržaje na području Grada Sarajeva • Povećan broj mladih koji se uključuju u sportske klubove

MJERA 2.1.	Osiguravanje prostornih i kadrovskih uslova za aktivno bavljenje rekreativnim i amaterskim sportom za mlade
NOSITELJ	Gradska služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade
SARADNIK U PROVEDBI	<ul style="list-style-type: none"> • Gradska Služba za urbano planiranje, investicije, stambene i komunalne poslove • Sportska udruženja sa područja Grada Sarajeva
ROK PROVEDBE	ZADACI
2020. Od 2020 do 2024.	Analiza postojećih prostornih i kadrovskih uslova za aktivno bavljenje rekreativnim i amaterskim sportom za mlade na području Grada Sarajeva. Razvoj prostornih uvjeta za aktivno bavljenje rekreativnim i amaterskim sportom za mlade
INDIKATORI PROVEDBE	<ul style="list-style-type: none"> • Povećanje broja uređenih sportskih objekata i uređenih sportskih rekreacijskih površina u gradu (sportsko rekreacijski parkovi opremljeni spravama za vježbanje, biciklističke staze, vježbalište na otvorenom i dr.) • Povećan broj besplatnih sportskih sadržaja za mlade

CILJ 2: Mladi na području Grada Sarajeva aktivno koriste kulturne sadržaje i sudjeluju u kreiranju istih

MJERA 2.1.	Promocija učešća mladih na kulturnim manifestacijama na području Grada Sarajeva
NOSITELJ MJERE I AKTINOSTI	Gradska služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade
SARADNICI U PROVEDBI	<ul style="list-style-type: none"> • Općinske službe za društvene djelatnosti i mlade • Organizacije i institucije koje se bave aktivnostima s mladima na otvorenom
ROK PROVEDBE	ZADACI
Od 2020 do 2024.	Raditi aktivnu promociju prilika volontiranja za mlade na Sarajevo Film Festivalu i drugim kulturnim manifestacijama koje podržavaju volontiranje
Od 2020 do 2024.	Finansijska podrška kulturnim manifestacijama koje se redovno održavaju za mlade na području Grada Sarajeva. U kriterije za finansijsku podršku kulturnim sadržajima uvesti kriterij i obavezu provoditeljima da osiguraju određen broj

Od 2021 do 2024.	<p>besplatnih ulaznica namijenjenih mladima, posebno marginaliziranim mladima.</p> <p>Podrška kulturnim kolektivima za organiziranje i provedbu besplatnog sadržaja namijenjenog mladima na području Grada Sarajeva</p>
INDIKATORI PROVEDBE	<ul style="list-style-type: none"> • Povećan broj mladih koji posjećuju kulturne sadržaje na području Grada Sarajeva. • Povećan broj mladih koji se uključuju u udruženja u području kulture.

MJERA 2.2.	Poticanje obrazovanja publike, razvoja kreativnosti i kulturnog stvaralaštva mladih kroz saradnju aktera u društvu
NOSITELJ MJERE I AKTIVOSTI	Gradska služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade
SARADNICI U PROVEDBI	<ul style="list-style-type: none"> • Općinske službe za društvene djelatnosti i mlade • Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo • Organizacije i institucije koje se bave aktivnostima s mladima na otvorenom
ROK PROVEDBE	ZADACI
Od 2020 do 2024.	Poticati saradnju srednjih škola sa ustanovama koje se bave kulturnim sadržajem na području Grada Sarajeva u cilju obrazovanja publike.
Od 2020 do 2024.	Raditi promociju kulturnih sadržaja namijenjenih mladima na području Grada Sarajeva.
Od 2021 do 2024.	<p>Poticati umjetničko stvaralaštvo mladih kroz postojeće programe kulture.</p> <p>Podrška razvoju mladih umjetnika i njihovih projekata u području kulture.</p>
INDIKATORI PROVEDBE	<ul style="list-style-type: none"> • Povećan broj mladih koji posjećuju kulturne sadržaje na području Grada Sarajeva. • Povećan broj mladih umjetnika sa kojima službe gradske uprave sarađuju na kreiranju kulturnog sadržaja.

6. AKTIVIZAM (UČEŠĆE, VOLONTIRANJE I MOBILNOST) MLADIH

Pored kulturnih i sportskih sadržaja koje mladima nudi Grad Sarajevo jedan dio mladih dio svog slobodnog vremena provodi volontirajući ili aktivno sudjeluje u programima koje nude organizacije civilnog društva ili omladinske organizacije.

Posebnu pažnju ovdje posvećuju sve četiri općine Grada Sarajeva koje kroz svoje programe podržavaju projekte mladih, planirajući sredstva u budžetu za pomoć i podršku mladima i grantove namijenjene projektima mladih.

Istovremeno mladi su u društvu aktivni i u političkim subjektima, drugim udruženjima i institucijama te učestvuju u programima koji promoviraju volontiranje, mobilnost i saradnju. Ipak mladi nisu dovoljno zastupljeni u procesima donošenja odluka i rijetko koriste mehanizme namijenjene za to.

Prema urađenom istraživanju i analizi od postotka mladih koje politika zanima najviše je onih koje zanima politika na nivou BiH (48%), te politika na lokalnom nivou (47%). Posebnu pažnju potrebno je obratiti na 51% mladih koje ne zanima politika na lokalnom nivou s obzirom na činjenicu da se većina odluka značajnih za život mladih ljudi donosi upravo na lokalnom nivou. Oko 63% mladih Grada Sarajevo mišljenja su kako nemaju nimalo ili imaju vrlo malo utjecaja na donošenje odluka na lokalnom nivou.

Zbog toga što smatraju kako nemaju utjecaja na donošenje odluka, mladi se uglavnom ne koriste različitim mehanizmima učešća u donošenju odluka niti takve mehanizme smatraju učinkovitim.

Procent mladih Grada Sarajevo koji su aktivni kroz članstvo u organizacijama, bilo političkim ili nepolitičkim, niži je u odnosu na procenat iz istraživanja na nivou FBiH, ali je dosta sličan nivou Kantona Sarajevo i iznosi 23% za omladinske organizacije.

Prema istraživanju mladi Grada Sarajeva su manje putovali unutar BiH u referentnih 12 mjeseci od prosjeka Kantona Sarajeva, a više izvan BiH. Kada govorimo i „odlivu mozgova“ i odlasku mladih iz BiH oko 37% mladih Grada Sarajeva otišlo bi u inostranstvo zauvijek, oko 35% bi otišlo na duže vrijeme kada bi im se za to pružila prilika, a 21% ih je poduzelo i konkretne korake za odlazak iz zemlje.

Mladi se najviše informiraju preko interneta, oko 84% mladih internet koristi svakodnevno, a oko 10% nekoliko puta sedmično. Potom, mladi gledaju TV, oko 56% svakodnevno, a 27% nekoliko puta sedmično. Kada govorimo o društvenim mrežama koje posjećuju, Facebook je ubjedljivo najzastupljeniji. Oko 78% mladih Facebook posjećuje svakodnevno, a oko 11% nekoliko puta sedmično.

Na dnevnoj bazi, mladi najviše slobodnog vremena provode na Internetu, u druženju sa porodicom i prijateljima i boraveći u kafićima, potom u bavljenju hobijem, gledanju televizije i šetnji. Ipak zabrinjavajuće je da mladi, posebno mladi muškarci, provode slobodno vrijeme u kladionicama i kockarnicama.

6.1. CILJEVI I MJERE

CILJ 1: Mladi na području Grada Sarajevo kvalitetno provode slobodno vrijeme koristeći resurse s kojima Grad Sarajevo raspolaže

MJERA 1.1.	Promocija javnih prostora i njihove upotrebe za kvalitetno slobodno vrijeme mladih
NOSITELJ MJERE I AKTINOSTI	Gradska služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade
SARADNICI U PROVEDBI	<ul style="list-style-type: none"> • Gradska služba za urbano planiranje, investicije, stambene i komunalne poslove • Općinske službe za društvene djelatnosti i mlade • Organizacije i institucije koje se bave aktivnostima s mladima
ROK PROVEDBE	ZADACI
2020.	Uspostaviti spisak svih javnih prostora, institucija i udruženja koji se koriste i mogu se koristiti i organiziraju aktivnosti za slobodno vrijeme mladih na području Grada Sarajevo. Predstaviti ih na zvaničnim stranicama Grada Sarajevo.
Od 2020. do 2024.	Financijska podrška javnim ustanovama u kojima se održavaju aktivnosti od interesa za kvalitetno provođenje slobodnog vremena mladih na području Grada Sarajevo.
Od 2021 do 2024.	Ostvarivanje partnerstava Gradske uprave sa organizacijama civilnog društva koje kreiraju programe za kvalitetno slobodno vrijeme mladih.
Od 2021 do 2023.	Promocija volontiranja kroz kreiranje javne kampanje Grada o volontiranju, učešće na programima i slično
INDIKATORI PROVEDBE	<ul style="list-style-type: none"> • Povećan broj mladih koji koriste postojeće sadržaje na području Grada Sarajevo • Povećan broj mladih koji se uključuju u udruženja

MJERA 1.2.	Kreiranje javnog poziva za dodjelu sredstava za projekte mladih
NOSITELJ MJERE I AKTINOSTI	Gradska služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade
SARADNICI U PROVEDBI	<ul style="list-style-type: none"> • Gradska služba za finansije • Gradska služba za europske integracije i eu fondove • Općinske službe za društvene djelatnosti i mlade • Organizacije i institucije koje se bave aktivnostima s mladima na
ROK PROVEDBE	ZADACI
2020.	Uspostaviti radnu grupu za izradu kriterija za javni poziv namijenjen mladima i projektima mladih na području Grada Sarajevo.

Od 2020. do 2024. jednom godišnje	Uskladiti kriterije sa postojećim pozivima općina na području Grada Sarajeva. Definirati prioritetne oblasti za podršku projektima mladih svake godine a u skladu s Planom djelovanja za mlade Grada Sarajeva.
Od 2020. do 2024. jednom godišnje	Objaviti Javni poziv za finansiranje i sufinansiranje projekata mladih na području Grada Sarajeva. Promocija poziva na mladima pristupačan način (web stranica i zvanični kanali Grada Sarajeva, društvene mreže, informativne prezentacije i radionice u lokalnim zajednicama i sl)
Od 2020. do 2024.	Potpisivanje ugovora, dodjela sredstava i praćenje provedbe dodijeljenih projekta.
INDIKATORI PROVEDBE	<ul style="list-style-type: none"> • Povećan broj mladih koji su aktivni u društvu • Povećan broj mladih koji se uključuju u udruženja • Transparentna dodjela sredstava

MJERA 1.3.	Kreiranje programa podrške za aktivno uključivanje mladih u programe volontiranja na području Grada Sarajeva Podrška i preporuka projektima i kompanijama koje omogućavaju volontiranje mladih sa područja Grada Sarajeva
NOSITELJ MJERE I AKTINOSTI	Gradska služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade
SARADNICI U PROVEDBI	<ul style="list-style-type: none"> • Nevladine, sportske i kulturne organizacije koje se finansiraju iz budžeta Grada Sarajeva • Organizatori velikih kulturnih i sportskih događaja koje Grad podržava finansijski (SFF, Sarajevska zima, MESS, Sarajevo biznis forum, Sarajevo Unlimited itd.) • Kompanije sa kojima Grad saraduje
ROK PROVEDBE	ZADACI
2020.	Uspostaviti kriterije za podršku volonterskim projektima i inicijativama koje provode organizacije na području Grada. Potpisivanje Memoranduma sa organizacijama koje su spremne podržati i angažirati volontere u svom radu
Od 2020. do 2021.	Pravljenje baze volontera koji su aktivni na području Grada Sarajeva Uspostava kriterija za proglašenje najuspješnijih volontera tokom jedne kalendarske godine.

<p>Od 2020. do 2024. jednom godišnje</p>	<p>Dodjela plakata i preporuke Grada Sarajeva i organizacija koje organiziraju volontere i volonterke sadržaje. Obilježavanje Međunarodnog dana volontera 5.12.</p>
<p>INDIKATORI PROVEDBE</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Povećan broj mladih koji žele aktivno volontirati • Povećan broj mladih koji volontiranje doživljavaju kao način za aktivno uključivanje u procese donošenja odluka • Formirana baza volontera i organizacija koje podržavaju volonterske aktivnosti na području Grada Sarajeva

7. SIGURNOST MLADIH

Mladi ljudi danas su u urbanim sredinama poput glavnih gradova izloženi nizu sadržaja zbog kojih i oni sami ali i društvo mora voditi brigu kako se osjećaju, na koji način koriste sadržaje te kako utječu na svoje vršnjake.

Uprava Grada Sarajeva nema nikakvu nadležnost kada je sigurnost u pitanju, no uključivanjem i ove oblasti u Plan djelovanja za mlade želimo prije svega ukazati na važnost ovog aspekta života mladog čovjeka, ali i podržati mlade ljude, organizacije i institucije koje u ovoj oblasti djeluju na području Grada Sarajeva.

Kada govorimo o sigurnosti mladih uglavnom se pomisli na maloljetničku delinkvenciju, sigurnost u saobraćaju, te zaštitu koju uglavnom pružaju policijske službe. Ipak, pored toga sigurnost mladih se ogleda i u njihovom osjećaju zajednice i službi zaduženih za javni red, konzumiranju sadržaja, međuvršnjačkog nasilja, te globalnih trendova u sigurnosti u društvu. Sigurnost mladih ljudi danas se ogleda kroz niz aspekata njihovog života od odlaska u školu ili fakultet do korištenja interneta.

Kao i u drugim sredinama u Bosni i Hercegovini tako i na području Grada Sarajeva nakon razbojništva, međuvršnjačko nasilje najzastupljeniji je oblik nasilja kod mladih. Oko 12% muškaraca i oko 10% žena bili su žrtve međuvršnjačkog nasilja, a oko 30% ih poznaje nekoga ko je bio žrtva ovog oblika nasilja.

U prosjeku, 8,5% mladih Grada Sarajeva navodi kako su bili žrtve nasilja na internetu, sa značajnim razlikama baziranim na spolu. Tako je 11,8% muškaraca bilo žrtva nasilja na internetu naspram 5,2% djevojaka. Kao i kod prethodnih oblika nasilja, i kod nasilja na internetu značajno je veći broj mladih koji poznaju nekoga ko je bio žrtva.

Razbojništvo je najučestaliji oblik nasilja nad mladima u Gradu Sarajeva. U prosjeku, oko 18% mladih bili su žrtve razbojništva, a oko 37% mladih poznaju nekoga ko je bio žrtva ovog oblika nasilja.

Pod razbojništvom su se podrazumijevali oni oblici nasilja koji su uključivali krađu ličnih predmeta bilo da se radilo o krađi van kuće ili stana ili o krađi iz kuće ili stana (objiranje i pljačka). Veći je udio žena koje su lično bile žrtve ovog oblika nasilja.

Pored ovih oblika nasilja dio ispitanih mladih prepoznaje i nasilje u vezama, fizičko nasilje u porodici te druge oblike nasilja u društvu, poput nasilja ekstremističkih grupa. Preko 20% mladih nije sigurno da li bi prepoznalo psihičko nasilje, te jedan veći broj mladih ispitanika misli da ne bi reagirao na nasilje kada isto primijeti.

Više od polovine ispitanih mladih imaju u određenoj mjeri povjerenja u policijske službenike, a 17% povjerenje ima u velikoj mjeri. U prosjeku, oko 25% je mladih koji nemaju nimalo povjerenja u policijske službenike.

7.1. CILJEVI I MJERE

CILJ 1: Mladi na području Grada Sarajevo osjećaju se sigurno i doprinose sigurnosti svojih vršnjaka i drugih građana

MJERA 1.1.	Kreiranje kampanje za sigurnost mladih
NOSITELJ MJERE I AKTIVNOSTI	Gradska služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade
SARADNICI U PROVEDBI	<ul style="list-style-type: none"> • Općinske službe za društvene djelatnosti i mlade • Sportski kolektivi i fudbalski klubovi Grada Sarajeva • Organizacije za prevenciju nasilja • Organizacije i institucije koje se bave aktivnostima s mladima
ROK PROVEDBE	ZADACI
INDIKATORI PROVEDBE	<ul style="list-style-type: none"> • Povećan broj mladih koji koriste postojeće mehanizme zaštite • Povećan broj mladih koji vjeruju službama policije

8. PREGLED PRIJEDLOGA BUDŽETA PO GODINAMA

Godina	Okvirni budžet
2020.	500.000
2021.	550.000
2022.	600.000
2023.	650.000
2024.	700.000

9. ZAKLJUČAK

Član 8. Zakona o mladima Federacije Bosne i Hercegovine navodi da odgovorni organi vlasti trebaju mladim osobama putem utvrđenih mjera dati na raspolaganje različite mogućnosti u cilju unapređivanja njihovog razvoja. Pod odgovornim organima vlasti Zakon podrazumijeva općinski, gradski i kantonalni nivo vlasti u Federaciji Bosne i Hercegovine. Zakon, znači, obavezuje ove nivoe vlasti da odgovorno preduzimaju utvrđene mjere kako bi unaprijedili razvoj mladih ljudi. Pod utvrđenim mjerama podrazumijevaju se mjere predviđene usvojenim dokumentima kao što su strategija prema mladima i program

djelovanja za mlade koji je donijela svaka institucija za sebe na temelju strategije prema mladima.

U skladu s članom 14. Zakona o mladima Federacije Bosne i Hercegovine, općinski, gradski i kantonalni organi vlasti dužni su samostalno osigurati minimum mjera na planu rada s mladima i omladinskih aktivnosti, kao i mehanizme i kapacitete koji, između ostalog, uključuju uspostavljanje stručnog radnog tijela za izradu, ažuriranje i praćenje provođenja lokalnih i kantonalnih strategija prema mladima u čijem će radu učestvovati predstavnici/e vijeća mladih ili omladinskih udruženja.

Općinske, gradske i kantonalne vlasti zakonski su obavezne koordinirati aktivnosti u vezi s radom s mladima i omladinskim aktivnostima. Pod koordinacijom aktivnosti podrazumijeva se koordiniranje aktivnosti iz federalne, kantonalne ili općinske / gradske strategije prema mladima, odnosno programa djelovanja za mlade, povezivanje sličnih projekata i aktivnosti, praćenje uspješnosti u provođenju i postizanju rezultata, vođenje evidencije omladinskih aktivnosti i dr.

U članu 8. Zakona o mladima Federacije Bosne i Hercegovine navodi se da rad s mladima nude omladinska udruženja, ostala udruženja, neformalne grupe i drugi nosioci rada s mladima iz nevladinog sektora, kao i nosioci rada s mladima iz vladinog sektora. Odgovornost za rad s mladima snose, znači, i vladin i nevladin sektor. Iz nevladinog sektora su to omladinska udruženja, druga udruženja, neformalne grupe i drugi nosioci rada s mladima, a to su: domaća i strana fizička i pravna lica koja se bave pitanjima mladih ili su subjekti od značaja za promociju i zaštitu uloge i pozicije mladih, a imaju prava i obaveze u skladu s ovim zakonom.

Ključni indikatori na nivou oblasti

Indikatori strateških dokumenta jesu pokazatelji koji trebaju objektivno, naučno i pravovremeno pokazati jesu li mjere predviđene dokumentom stvarno doprinijele poboljšanju položaja mladih na području Grada Sarajeva. Polazna točka ovog dokumenta je Analiza istraživanja problema i potreba mladih na području Grada Sarajeva ili drugi relevantni izvodi nadležnih institucija.

Prije isteka perioda za koji je napisan Plan djelovanja za mlade neminovno je provesti novo istraživanje o položaju mladih kako bi se evaluiralo i usporedilo stanje mladih po pojedinim oblastima te se kreirale nove mjere. Istovremeno Uprava Grada Sarajeva, odnosno Gradska služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade će raditi reviziju mjera i provedenih aktivnosti najmanje jednom godišnje kako bi planirala detaljnije sve mjere iz godine u godinu. Ovaj zadatak se može raditi uporedo sa pripremom godišnjeg prijedloga budžeta.

Evaluacija i monitoring

Evaluacija je proces kojim se određuje vrijednosti ili značaj aktivnosti, politike ili programa, planirane intervencije, intervencije u toku ili završene intervencije.

Evaluacija Plana djelovanja za mlade pomaže da se odgovori na pitanja kao što su sljedeća:

- Koji su utjecaji provedenih mjera iz Plana djelovanja?
- Provode li se mjere u skladu s planom?
- Ko i kakvu korist ima od provedenih mjera?

Monitoring je stalna funkcija koja koristi sistemsko prikupljanje podataka o određenim indikatorima da bi se uključenim stranama osigurali pokazatelji stepena napretka i ostvarenja ciljeva i napretka u upotrebi dodijeljenih sredstava.

Monitoring i evaluacija Plana djelovanja za mlade trebaju se zasnivati na praćenju i vrednovanju postignutih rezultata.

Monitoring zasnovan na rezultatima jeste stalan proces prikupljanja i analiziranja informacija zasnovanih na ključnim indikatorima te poređenje stvarnih rezultata s očekivanim rezultatima kako bi se odredilo koliko dobro se implementira Plan. To je kontinuiran proces određivanja napretka. Monitoring zasnovan na rezultatima osigurat će povratnu informaciju o napretku (ili nepostojanju napretka) osoblju i onima koji donose odluke, koje informacije mogu koristiti na različite načine kako bi poboljšali učinak budućih mjera.

Evaluacija zasnovana na rezultatima jeste procjena planiranih, tekućih ili završenih mjera i aktivnosti kako bi se odredili njihova relevantnost, efektivnost i efikasnost, utjecaj i održivost. Namjera je osigurati informacije koje su vjerodostojne, upotrebljive omogućavajući uključivanje naučenih lekcija u proces donošenja odluka.

Monitoringom i evaluacijom mogu se demonstrirati poboljšanja ili pak nedostatak poboljšanja. Izvještavajući o rezultatima mjera Plana djelovanja Grad Sarajevo će pokazati svoj kredibilitet i povjerenje javnosti, a naročito mladih ljudi radi kojih je Plan djelovanja i pripremljen.

Potrebno je na samom početku provođenja Plana djelovanja napraviti detaljnije godišnje planove za pojedinačne oblasti, planirati budžet za mjere po godinama, te sistem monitoringa i evaluacije zasnovan na rezultatima.

Preporuke

Pored mjera i aktivnosti koje predlaže Plan djelovanja za mlade potrebno je u periodu provedbe razmotriti i slijedeće mogućnosti koje mogu podržati sve mjere i aktivnosti:

1. Promocija svih programa koje radi Gradska uprava Grada Sarajeva za mlade. Mladi uglavnom ne prate zvanične stranice uprave, ne razumiju ih do kraja, te im klasični promotivni sadržaj oglasa putem medija nije do kraja jasan. Zato je potrebno razmotriti način da se na društvenim mrežama otvori poseban kanal putem kojeg će se promovirati na mladima pristupačan način, svi programi, aktivnosti i projekti koje Grad Sarajevo radi za mlade i s mladima, te drugi programi koji utiču na život mladih ljudi u Sarajevu.
2. Gradska služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade trenutno ima jednu osobu raspoređenu za rad s mladima, službenika/službenicu za mlade. Imajući u vidu da će provedba Plana djelovanja za mlade zahtijevati dodatni angažman Službe, potrebno je razmotriti mogućnost za sistematizacijom još jednog radnog mjesta službenika koji će se baviti pitanjima mladih. Na ovaj način gradske vlasti bi osigurale adekvatniji rad s omladinskim organizacijama i drugima koji se bave pitanjima mladih.
3. Konsultacije sa mladima, organizacijama mladih, općinskim službama za mlade i susreti s mladima nisu do sada bile redovna praksa Gradske uprave Grada Sarajeva. Kako bi što više uključili mlade u procese donošenja onih odluka koje se tiču njihovog aktivnog i ispunjenog života na području Grada Sarajeva potrebno je razmotriti mogućnosti redovnih godišnjih susreta sa organizacijama koje se bave mladima, omladinskim organizacijama, češćih sastanaka sa općinskim službenicima/službenicama za mlade te susreta Gradonačelnika sa mladima.

I Z V J E Š T A J

o provedenoj javnoj raspravi na Nacrt Plana djelovanja za mlade grada Sarajeva

U skladu sa Zaključkom Gradskog vijeća Grada Sarajeva broj: 01-GV-02-664/19 od 29.05.2019. godine Gradska služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade provela je javnu raspravu na Nacrt Plana djelovanja za mlade Grada Sarajeva u trajanju od 15 dana.

Akt pod brojem: 09-05-4289/19 upućen je 10.06.2019. godine subjektima javne rasprave, i to:

- Komisiji za pitanja mladih Gradskog vijeća Grada Sarajeva, n/r g. Holjan Adis,
- Klubu gradskih vijećnika SDA, n/r g. Katica Velija,
- Klubu gradskih vijećnika „Građanski savez-Miro Lazović“, n/r g. Grebović Nuko,
- Klubu gradskih vijećnika SBB, n/r g-đa Mušić Tea,
- Klubu gradskih vijećnika Naša stranka, n/r g. Fazlić Samir,
- Klubu gradskih vijećnika DF-Omukić, n/r g-đa Snežana Omukić,
- Klubu gradskih vijećnika „ASA“, n/r g. Srna Sead,
- Klubu gradskih vijećnika BOSS-USD, n/r g. Bajro Biber,
- Klubu samostalnih gradskih vijećnika Srdić- Stojnić, n/r g. Srđan Srdić.

U gore spomenutom aktu subjekti javne rasprave trebali su u definiranom vremenskom roku dostaviti svoje prijedloge, primjedbe, mišljenja i sugestije na Nacrt Plana djelovanja za mlade Grada Sarajeva.

S obzirom na to da ni jedan od navedenih subjekata nije dostavio prilog javnoj raspravi zaključujemo da su u toku izrade Nacrta Plana sve primjedbe, prijedlozi, sugestije uvažene te nije bilo potrebe za dodatnim djelovanjem u okviru javne rasprave.

Poseban doprinos u vidu konstruktivnih, inovativnih i provodivih prijedloga i inicijativa tokom izrade Plana djelovanja za mlade Grada Sarajeva dala je Komisija za pitanja mladih Gradskog vijeća Grada Sarajeva.